

ANOR NAVLARI BUTASINING ASSIMILYATSION YUZASI

Mamatraimova Shaxnoza Mamarajabovna,

tayanch doktorant,

ORCID: 0000-0002-4026-7215.

Fayziyev Jamoliddin Nasirovich,

“Mevali ekinlar agrotexnikasi va kolleksiya bo‘limi” boshlig‘i, q.x.f.d., professor,

ORCID: 0009-0002-9829-2840.

Akademik M.Mirzayev nomidagi bog‘dorchilik, uzumchilik va vinochilik ilmiy-tadqiqot instituti.

Annotatsiya. Ushbu maqolada anor navlari butasidagi mavjud barglar soni, bitta bargning sathi hamda bir tup anorning assimilyatsion yuzasini o‘rganish natijalari haqida ma’lumotlar berilgan.

Kalit so‘zlar: anor, navlar, buta, bir tupdagi barglar soni, barg sathi, assimilyatsion yuza.

Аннотация. В данной статье представлена информация о количестве листьев на кусте граната, площади поверхности одного листа и результаты исследования площади ассимиляционной поверхности одного куста граната.

Ключевые слова: гранат, сорта, куст, количество листьев на кусте, листовая поверхность, поверхность ассимиляции.

Abstract. This article provides information on the number of leaves on a pomegranate bush, the surface area of one leaf, and the results of a study of the assimilation surface area of one pomegranate bush.

Keywords: pomegranate, varieties, bush, number of leaves on a bush, leaf surface, assimilation surface.

Kirish. Anor (*Punica granatum* L.) tipik sersuv urug‘li o‘simlik, u *Punicaceae* oilasiga mansub bo‘lib, qadimdan ajoyib mevalari uchun manzarali daraxt sifatida yetishtirilgan. Anor tropik va subtropik mintaqalar uchun o‘zining ajoyib mevalari va farmatsevtik xususiyatlari tufayli iqtisodiy muhim o‘simlik turi sanaladi [1, 4].

O‘simliklar hayotiy rivojlanish bosqichlari davomida zarur bo‘lgan fotosintez, transpiratsiya, nafas olish kabi fiziologik jarayonlar barg orqali amalga oshib, moddalar almashinuvi jadal kechadi. Bargning fotosintez qiladigan sathi yaproqning shakli va kattaligiga bog‘liq. Yaproqning yassi bo‘lishi bargning fotosintez qiladigan yuzasi sathini oshiradi. Bandli barg bandi tuzilishiga ko‘ra oddiy va murakkab bo‘ladi. Barg bandi va barg plastinkasi (shapalog‘i)dan iborat bo‘ladi. Barg sathi (bir tup o‘simlikda) qancha katta bo‘lsa, barg orqali to‘planadigan oziq moddalar shuncha ko‘p bo‘ladi [3].

Nafaqat anor o‘simligida balki barcha o‘simliklarda butaning assimilyatsion yuzasi muhim hisoblanib, yuqorida ta’kidlanganidek barg orqali o‘simlik uchun eng muhim bo‘lgan oziq moddalar fotosintez natijasida to‘planadi. Albatta bu bevosita hosildorlikka ta’sir qiladi. Shuning uchun tadqiqotlarimiz davomida o‘rganilayotgan anor navlarining bir tupdagi assimilyatsion yuzasini o‘rgandik.

Materiallar va uslublar. Anor navlari butasining assimilyatsion yuzasini aniqlashda dastlab bitta barg sathi aniqlab olindi. Bunda Nichiporovichning [2] uslubi yordamida tajribalar olib borildi. Barglar novdadan uzib olingandan keyin qog‘oz ustiga bir tekis qilib yoyib qo‘yildi. So‘ngra qora qalam bilan bargning shakli chizib chiqildi va qog‘ozga chizilgan barg shakllari qaychida kesib olinib tarozida tortildi. Keyin boshqa qog‘ozdan to‘rt tomonini 10 sm dan qilib kvadrat (100 sm^2) kesib olinib u ham tarozida tortildi. So‘ngra barg sathi maxsus formula yordamida aniqlandi. Bitta barg sathi aniqlangandan keyin bir tup anorning assimilyatsion yuzasi aniqlandi.

Natijalar va munozara. Anor tupining assimilyatsion yuzasi bitta barg sathi maydoni va butadagi barglar soniga bog‘liq bo‘lganligi sababli, tajriba davomida o‘rganilayotgan barcha

navlar tupida joylashgan barglar soni va bitta barg sathi maydoni tadqiq qilindi. Ushbu ko‘rsatkichlar o‘simlikning nav xususiyatlari va bajariladigan agrotexnik tadbirlarga bog‘liq (1-jadval).

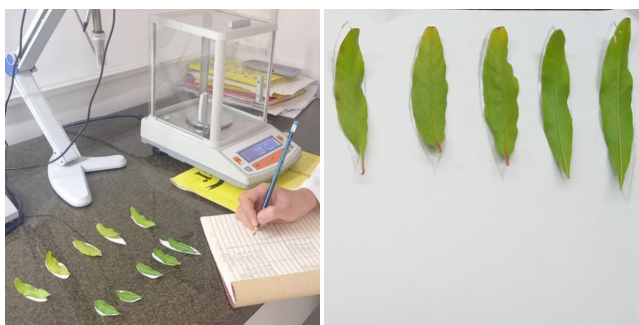
Bir tupdagi barglar soni bo‘yicha Qozoqi anor (nazorat) navida 1168 dona barglar borligi aniqlangan bo‘lsa nazoratga nisbatan quyidagi Achchiq dona navida 1105 dona, Bashkalinskiy navida 1087 dona, Gyulashe Rozovoy navida 1090 dona, Kardash navida 1145 dona, Bedona Dashnabod navida 1064 dona, Oq dona (Tuya tish) navida 1132 dona, Kapetdagskiy navida 1120 dona, Valis navida 1052 dona, Bedona Varganzinskiy navida 1085 dona, Chikishenskiy navida 1092 dona barglar borligi aniqlanib past ko‘rsatkichga ega bo‘ldi. Anorning bir tupidagi barglar soni nazorat navga nisbatan Al-shirin 2 navida 1171 dona, Kirmizi-kabux navida 1236 dona, Vonderful navida 1256 dona, Myagkosemyanniy Sladkiy navida 1187 dona, Bala-Myursal navida 1178 dona barglar borligi aniqlandi.

Bir dona barg sathi ko‘rsatkichi bo‘yicha Qozoqi anor (nazorat) navida $24,4 \text{ sm}^2$ ni tashkil qilgan bo‘lsa, nazorat navga nisbatan eng past ko‘rsatkich Achchiq dona navida $22,1 \text{ sm}^2$, Bashkalinskiy navida $17,6 \text{ sm}^2$, Gyulashe Rozovoy navida $21,5 \text{ sm}^2$, Bedona Dashnabod navida $21,7 \text{ sm}^2$, Kapetdagskiy navida $22,2 \text{ sm}^2$, Valis navida $19,2 \text{ sm}^2$, Chikishenskiy navida $22,4 \text{ sm}^2$, Bala-Myursal navlarida $21,3 \text{ sm}^2$ kuzatildi. Anorning bir dona barg sathi ko‘rsatkichi bo‘yicha nazoratga navga nisbatan eng yuqori ko‘rsatkichga quyidagi Kirmizi-kabux ($26,3 \text{ sm}^2$), Zubayda ($24,7 \text{ sm}^2$), Vonderful ($28,6 \text{ sm}^2$), Myagkosemyanniy Sladkiy ($25,5 \text{ sm}^2$) navlarda aniqlandi.

Anor navlari butasining, ya’ni bir tupning assimilyatsion yuzasi o‘rganilganda, Qozoqi anor (nazorat) navida $2,8 \text{ m}^2$ ni tashkil qilgan bo‘lsa, nazorat navga nisbatan eng past ko‘rsatkich Achchiq dona- $2,4 \text{ m}^2$, Bashkalinskiy- $1,9 \text{ m}^2$, Gyulashe Rozovoy- $2,3 \text{ m}^2$, Kardash- $2,6 \text{ m}^2$, Bedona Dashnabod- $2,3 \text{ m}^2$, Valis- $2,0 \text{ m}^2$, Chikishenskiy- $2,4 \text{ m}^2$, Bedona Varganzinskiy- $2,5 \text{ m}^2$ navlarida kuzatildi. Bir tup anorning assimilyatsion yuzasi ko‘rsatkichi bo‘yicha nazorat navga nisbatan eng yuqori ko‘rsatkichga quyidagi Kirmizi-kabux- $3,2 \text{ m}^2$, Vonderful- $3,6 \text{ m}^2$, Myagkosemyanniy Sladkiy- $3,0 \text{ m}^2$ navlarda aniqlandi.

Anor navlari butasining assimilyatsion yuzasi (2025-y)

T/r	Navlar	Bir tupdagi barg soni, dona	Bitta dona barg sathi, sm ²	Bir tupning assimilyatsion yuzasi, m ²
1	Qozoqi anor (naz)	1168	24,4	2,8
2	Achchiq dona	1105	22,1	2,4
3	Bashkalinskiy	1087	17,6	1,9
4	Turush-Anor	1160	24,2	2,8
5	Al-shirin 2	1171	23,5	2,7
6	Gyulashe Rozovoy	1090	21,5	2,3
7	Kardash	1145	23,1	2,6
8	Kirmizi –kabux	1236	26,3	3,2
9	Bedona Dashnobod	1064	21,7	2,3
10	Oq dona (Tuya tish)	1132	23,5	2,6
11	Kapetdagskiy	1120	22,2	2,4
12	Valis	1052	19,2	2,0
13	Bedona Varganzinskiy	1085	23,6	2,5
14	Sherabadskiy sladkiy	1127	22,2	2,5
15	Zubayda	1142	24,7	2,8
16	Chikishenskiy	1092	22,4	2,4
17	Vonderful	1256	28,6	3,6
18	Shax anor-3	1152	23,8	2,7
19	Myagkosemyanniy Sladkiy	1187	25,5	3,0
20	Bala-Myursal	1178	21,3	2,5

1-rasm. Anor navlarida barg sathini aniqlash jarayoni

Xulosa va tavsiyalar. Anor navlari butasining assimilyatsion yuzasini aniqlash uchun birinchi navbatda bir tupdagi barglar soni aniqlandi. Bunda bir tupdagi barglar soni yuqoriligi bo'yicha anorning Vonderful navi (1256 dona), Kirmizi –kabux navi (1236 dona),

Myagkosemyanniy Sladkiy navi (1187 dona), Bala-Myursal navi (1178 dona) aniqlandi. Bir tupdagi barglar soni eng past bo'lgan ko'rsatkich esa Valis navi (1052 dona), Bedona Dashnobod navi (1064 dona), Bashkalinskiy navi (1087 dona) kuzatildi.

Anor navlari orasida bir dona barga sathi Vonderful navida 28,6 sm², Kirmizi –kabux navida 26,3 sm², Myagkosemyanniy Sladkiy navida 25,5 sm² ni tashkil etib boshqa navlarga nisbatan eng yuqori ko'rsatkichga ega bo'ldi. Barg sathi eng past ko'rsatkichga ega bo'lgan navlar Bashkalinskiy (17,6 sm²) hamda Valis (19,2 sm²) navlarida aniqlandi.

Yuqoridagi ikkita ko'rsatkichlardan kelib chiqib anor navlari butasining assimilyatsion yuzasi tadqiq qilinganda, tupning assimilyatsion yuzasi eng yuqori bo'lgan ko'rsatkichlar Vonderful (3,6 m²), Kirmizi–kabux (3,2 m²), Myagkosemyanniy Sladkiy (3,0 m²), Qozoqi anor, Turush-Anor, Zubayda (2,8 m²) navlarida kuzatildi. Bir tupning assimilyatsion yuzasi eng past bo'lgan ko'rsatkich esa Bashkalinskiy navida kuzatilib 1,9 m² ni tashkil etdi.

ADABIYOTLAR:

1. Jayesh K.C., Kumar R. Crossability in pomegranate (*Punica granatum* L.). // Indian J. Horticulture. 2004. – N 61. – pp. 209-212.
2. Ничипорович А.А. Методические указания по учету и контролю важнейших показателей процессов фотосинтетической деятельности растений в посевах. – Москва: 1969. – С. 80-85.
3. <http://agronews.uz/ru/glossarij>
4. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Anor>